

Pritom ide o aforizmus založený na paradoxe. Paradox je rétorická figúra, ktorá spája protichodné pojmy do hlbšieho významu; potiaľ poetika. Ak má paradox pôsobiť, musí byť spôsobom myslenia, nie vymýšľania. Gregorov paradox je vpísaný do jeho existencie, tá vidí svet a život ako čosi neautentické, a preto má k nim ironický či až sarkastický vzťah. Svet a život (teda realita) je len to, čo si o nej myslíme, chyba je v našom myslení. V poslednom čase sa v Gregorových textoch v hojnejšej podobe zjavujú vulgarizmy. Signalizujú, že v jeho očiach a presvedčení sa situácia nezlepšuje, ale zhoršuje. Preto volí ostrejšie výrazy. Odtiaľ je už len krok k beznádeji. Dúfajme, že do nej nespadne, lebo potom by musel prestať písať. A to si hľadám ani on nevie predstaviť. V každom prípade sa mi zdá, že vekom smutnie. Chcelo by to nejaké pevnejšie väzby, napokon, človek je tvor spoločenský, ako nás poučil už Aristoteles. Ale nemám na mysli také väzby, ako sú ľudia okolo *Literárneho týždenníka*, kde občas publikuje. Za aforizmus ako je tento: „Ach, aká škoda, že som Slováčok a nie starý Etrusk! Žil by som vystretý a pochovali by ma skrčeného. Takto je to naopak.“ – by ho mohli aj defenes-trovať. Čiže, aj tam je cudzí. Na druhej strane, jeho tvorivosť čerpá najmä z osamelosti. Je to paradox, ktorému musí čeliť on sám.

Významným prameňom inšpirácie sú pre Gregora dejiny, vrátane dejín filozofie, náboženstva a kultúry. Dá sa povedať, že neobcuje so súčasníkmi, ale s veľikánmi histórie, ktorých však vníma kritickými očami súčasníka. Približuje nám ich aj tak, že ich zosadí z trónu, na ktorý ich vyniesli potomkovia; V každom prípade, dávajú mu materiál na isté množstvo aforizmov a satirických šľahov. Ak ide o Bibliu, napr. o Jób, tak prichádza s vlastnou interpretáciou, ktorá dáva za pravdu človekovi pred manipuláciou zhora. Človek si zaslúži kritiku, ale aj obranu. A to je pozícia, ktorá – napriek autorovmu skepticizmu a pochybovačnosti – hoci ťažko a zamľčaná preráža v jeho tvorbe navonok. Človek, ľudskosť, humanizmus, všetko pôvodne zironizované, keď sa očistí, platí a autor s tým súhlasí. O to sa Peter Gregor od počiatku usiluje a my sme mu za to vďační. Aj za to, že toto všetko sa deje cez briskné aforizmy, ktoré je radosť čítať.

(2011)

KAM NA TO JANOVIC CHODÍ?

Pavel Vilikovský

Predstavovať básnika, textára a aforistu Tomáša Janovica by bolo ako nosiť drevo do mora – mora tým nepribudne, len ho na povrchu zbytočne znečistíme. A keď som sa už tak rozbehol, použijem hneď aj ďalšie klišé: keby jestvovalo niečo ako slovenské aforistické nebo, Janovic by na ňom nebol stálicou, ale rovno slnkom. Svieti si svojimi ostrými lúčmi na svet už niekoľko desaťročí – v našich podmienkach to znamená aj niekoľko rozličných štátov a režimov – a podáva o ňom nelútostnú výpoveď. Hovorí nám, že zvonka svet azda prechádza zmenami, ale vo vnútri zostáva v podstate ten istý, lebo vnútrojšok či náplň nášho sveta tvoria ľudia, a tí sa prinajmenšom za posledné dve tisícročia veľmi nezmenili. Je obdivuhodné, koľko pravdy o nás Janovic dokázal vysloviť

Sprava Tomáš Janovic, Pavel Vilikovský a Samuel Abrahám na podujatí Bratislavského inštitútu humanizmu (literárny BIH), 2011

aj pod zrakom bdelej komunistickej cenzúry, a po odchode rodnej strany na skládku dejín nám jeho presné a husté postrehy nielen otvárajú oči, ale neraz aj vyrážajú dych.

Nemám dar stručnosti, dovoľte teda, aby som namiesto dlhých rečí radšej zacitoval niekoľko ukážok z jeho morálnych diagnóz včerajšieho i dnešného slovenského občana: *Boli sme smelí, len keď sme smelí. Stačí, keď raz prikývneš. A potom už pri-vykneš. Kradne elegantne. Je to Jáno-chic. Odmena závisí od mena.* Sú to príklady, ako majstrovsky sa vie pohrávať s jazykom a objavovať jeho možnosti a významy, ktoré nám ostatným zostávajú skryté. Pridám ešte jeden priam geniálny aforizmus, tentoraz aj s nadpisom, ktorý dodáva bežnému úsloviu „Ale sme mu dali!“ úplne nový zmysel. Názov znie: *Charita po našom.* A citovanie uzavriem sebakritickým priznaním, že keď som svojho času napísal poviedku o Strednej Európe, spotreboval som na to desať strán a nepovedal ani desatinu toho, čo Janovic v jednej vete: *Na strednú Európu padá perie, to sa bijú stredoeurópski anjeli strážni.*

Pri čítaní Janovicových básní, textov a aforizmov sa nám znovu a znovu natíska neodbytná otázka: Kam na to chodí? Ozaj kam? Do vlastnej hlavy. Práve preto je taký osobitý a neopakovateľný. Dostalo sa mi tej cti a dôvery, že som si mohol prečítať rukopis jeho pripravovanej knižky, a môžem tu zodpovedne vyhlásiť, že sa opäť máme na čo tešiť – aspoň my, čo podobne ako Janovic „radi čítame tých, čo sa smejú a plačú tou istou slzou.“

(2011)